

Historien om Otte Hallsteinson fra Tylldalen

Otte måtte forlate heimbygda som sytten-åring som følge av Storofsen i 1789. Men hvor lå heimbygda hans? Det var lenge et mysterium for familien. Far hans var født utenfor ekteskap, og det fikk store konsekvenser for besteforeldrene til Otte.

Jeg var så heldig at jeg ble slektsinteressert i ung alder, og skrev en særøppgave i historie på gymnaset i 1970 om heimegarden til min far Bjarne Skogseth (1916-2000), Skågset på Frosta ved Trondheims-fjorden helt sør i Nord-Trøndelag. Min farfar Torstein Skogseth (1886-1976) var en god kilde og samtalepartner, og han fortalte at oldefaren Otte Hallsteinson kom fra Tydalen (i Sør-Trøndelag, mot svenskegrensa). På grunnlag av alder (70 år) ved dødsfallet i 1841 var fødeåret ca. 1771. Men etter iherdig leting i kirkeboka for Tydal og gards- og slektshistoria der, fant jeg ingen passende Otte. Den landsomfattende folketellinga i 1801 ble digitalisert på midten av 1970-tallet, og jeg kjøpte mikrokortene for både Sør- og Nord-Trøndelag. Heldigvis er Otte Hallsteinson et sjeldent navn, og den eneste med passende alder fant jeg i Ervika i Ørland (seinere i Bjugn) i Fosen. Han bodde altså ved kysten, og bostedet var svært langt fra Tydalen, ei fjellbygd. Dessuten var han slett ikke gift med henne som jeg stammer fra. Da gav jeg foreløpig opp,

og det ble et mysterium hvor Otte Hallsteinson kom ifra.

Ottes sønn Torstein Otteson (1818-1884) kjøpte garden Skågset på Frosta i 1853, og som fremdeles er i slektas eie. I 2013 skulle vi ha slektstreff for etterkommerne etter farmor og farfar, og jeg skulle ha et innlegg om slekta. Da måtte jeg bare finne ut hvor Otte var ifra, og la ut et spørsmål på brukerforumet til Digitalarkivet. I løpet av natta fikk jeg ett svar (takk til Berit Knudsen), med en lenke til Ottes dåp i kirkeboka for Tylldalen, og dermed var gåten løst. Farfar hadde på en måte rett, men i løpet av noen generasjoner var Tylldalen blitt forenklet til Tydalen.

Tyllaldalen kirke i 2014. Den ble bygd i 1736 av tømmer, og ble bordkledd i 1756. Her ble Otte døpt i 1772. Foto: Arvid Skogseth.

Otte Hallsteinson ble født på Olsberg i Tyllaldalen i Nord-Østerdalen i nåværende Tynset kommune, og ble døpt i Tyllaldalen kirke 16. april 1772. Denne kirka ble bygd i 1736, slik at Otte ble døpt i det kirkebygget som fremdeles står. Han ble født inn i en husmannsfamilie i Olsbergstrøa av foreldrene Marit Persdotter f. 1730 og Hallstein Otteson f. 1732, se mer om dem nedenfor.

Slekta på Olsberg

Embret var bruker av Olsberg i 1616, og var fortsatt oppsitter i 1650. Sønnen Per Embretson f. 1606 var bruker i 1652 og framover, og er oppført i manntallene i 1664, 58 år gammel. Da var Olsberg delt i fem bruk, og Per disponerte Olsbergstrøa, også bare kalt Trøa. I krøtterskatten 1657 hadde han 2 hester, 10 kyr og 7 sauer. Ifølge landkommisjonens oppgave i 1661 sådde Per og grannen Gjermund Tronsen 5 tønner korn, de hadde bekkvern, skog til husbruk og rett til sommerbeite i heim-

skogen og fiske i Hodalsjøene. Pers sønn Embret Person f. 1634 (30 år gammel i manntallet 1664) var bruker av Olsbergstrøa fra 1673. Kona var Ragnhild Toresdotter f. 1641 d. 1737 (enke og hele 96 år gammel). Deres sønn Per overtok garden etter dem.

Per Embretson f. 1677 d. 11/4 1762 (85 år gammel) gift med Ingrid Eriksdotter f. 1692 på Grava i Tyllaldalen d. 1771 (79 år gammel), datter av Erik Olson, som var oppsitter på Grava til 1697. Per var oppsitter i Olsbergstrøa i 1723, og fikk skjøte på garden i 1726 av enka Anne Katrine Castenes etter Anders Lossius fra Tynset. Dermed kom Trøa i sjøleie. Per og Ingrid fikk de åtte barna Ragnhild, Kari, Tollev, Erik (fikk halve garden, Oppistu), Kirsti, Marit (gift med Hallstein Otteson, se nedenfor), Embret (overtok Trøa) og Bersvein, som alle er nevnt i skiftet etter Per i 1762. På den tida var det sjelden at alle i en så stor søskenflokk levde opp.

Olsbergstrøa i 2013. Her bodde Ottes morsfamilie i flere generasjoner. Foto: Terje Skogseth.

I det nevnte skiftet etter Per Embretson i 1762 ble Olsbergstrøa på skatteskyld 4 skinn taksert for 200 riksdaler. Det kan være interessant å se hva for husdyr og løsøre folk hadde på den tida, noe som skiftet gir utførlige opplysninger om. Husdyra var 5 hester fra 7 til 17 år, 1 ku kalt Danmark, 5 kviger (Nykolla, Nybær og Åsenkolla), 2 okser, 2 kalver, 4 voksne geiter, 2 unggeiter, 3 bukker, 6 kje, 1 sau, 5 lam og 3 griser, altså et variert husdyrhold. Her var det en kopperkjel, ei kopperpanne og fire jerngryter. De hadde ei bile, fire okser, ei raspe, en skohammer, et grev, ei lykt av blikk, to navarer (bor), tre høvler, ei handsag, ei børse, en hesteklave med bjelle, ei hestebjelle, ei kubjelle, ei kalvebjelle, to hestekleder, ei sauesaks, ei jernstang, ei handslegge og ei handsag. Gardsredskapene ellers var fire kullsleder, fire andre sleder, en karm, fire par skjæker, fire kullkorger, fire hesteseler med taumer, sju rep, tre hestegreier (seler), to kløvsaler med meiser, en plog og en notbol. Trekjørlene var et bryggekar, fem melkebøtter, to kullskåler, fire kinner, en melkebenk, seks melketrau, sju bøtter, ei drikkeflaske, to drikkekagger, en melkekolle, tre smørkopper, to smørstetter, fire smøresker, en sålaup, to øltønner, et fiskefat, fjorten trettallerkener, en matlaup, et par gamle vevstoler og to kister. Sengeklærne var en svartrandet hoveddyne, en saueskinnsfell, ni saueskinn og seks kalveskinn. Det var flere religiøse bøker: Thomas Kingos salmebok, katekisme, bok om tidsfordriv og spørsmålsbok.

Boet eide en femtedel i ei flomsag med naboene, halvdelen i ei bekkevern med Tore Estenson Prestgarden og halvdelen i en robåt med grannen Ivar Ivarson Olsberg. Sum formue ble 293 riksdaler. Men det var stor gjeld: Herr Rasmus Finne på

Røros leverte en regning på 159½ riksdaler, med blant annet leveranser fra proviantskriver Nilsen. Det ble tydeligvis levert kull til Røros, det viser kullsledene nevnt ovenfor, men Per hadde tatt ut mer varer enn han hadde levert kull for, og kom derfor i manko. Finne fikk utlagt 3 kalveskinn i Olsberg for 150 riksdaler, men Pers sønner Erik og Embret løste siden inn gjelda, og delte garden mellom seg. Ellers var det 26 gjeldsposter på i alt 144 riksdaler, som sammen med skifteutgiftene på 10 riksdaler gav et samlet fradrag på 304 riksdaler. Det ble dermed en underbalanse på 11 riksdaler, og ingen arv.

Slekta på Øverby og Lunden

Hallstein Embretson var oppsitter i Innerstu Øverby i Tylldalen i 1723. Kona var Marit Olsdotter f. 1659 d. 1725 (66 år gammel og enke). Sønnen Embret fikk skjøte på garden i 1728. De hadde også barna Berit, Ola og Ingrid (se mer nedenfor om henne).

Esten Otteson d. 1714 var leilending på Lunden i Tylldalen da han døde. Kona var Kari Persdotter f. 1678 d. 1750 (72 år gammel). Skiftet etter Esten ble holdt i 1714 med arvingene enka Kari og sønnene Otte (9 år, se nedenfor) og Per (4 år, han ble siden bruker i Utistu Øverby). Formynder for dem var deres nærmeste pårørende, Ola Otteson Øverby (trolig en farbror) og Otte Toreson Prestgarden i Tylldalen (uviss slektskap, men han var svoger til Ola Øverby, konene var søstre. Se også nedenfor). Husdyra i boet var 2 hester, 7 kyr, 2 kalver, 1 vær, 7 sauer og 11 geiter. Løsøret var et sengebolster, to flamskdyner, ei jerntakke, en jernhorv, et smiested med slegger og tenger, et par belger, ei jerngryte, to selegreier, tre rep, ni kalveskinn, 21 saueskinn, to bryggekar, ei øltønne, en syreholk og ei flaske. Sum formue var 52½ riksdaler.

daler, mens gjelda var 21 riksdaler med blant annet 10 riksdaler til Håkon Eriksen, som trolig var dreng her og som overtok Lunden. Sammen med skifteutgiftene på 1 riksdaler ble fradraget 23 riksdaler, og arven 29½ riksdaler, med 14½ riksdaler på enka og vel 7 riksdaler på hver sønn.

*Interiør i Tyllaldalen kirke i 2014.
Foto: Arvid Skogseth.*

Ingrid Hallsteinsdotter fra Innerstu Øverby (se ovenfor) og Otte Estenson f. 1705 på Lunden (se ovenfor) d. 1769 var ugifte da de fikk sønnen Hallstein i 1732 (døpt 20. juli i Tyllaldalen kirke), se nedenfor om ham. De stod offentlig skrifte i kirka «for begangen Leiermaal i forbudne Leed». Leiermål betyr ulovlig samleie, dvs. når partene ikke var gift med hverandre, og var straffbart helt til 1810. Offentlig skrifte var et virkemiddel i kirketukten, der den som hadde begått en moralsk forseelse måtte skrifte for menigheten under gudstjenesten. Det ble avskaffet for leiermål i 1767. I tillegg opplyses det at Ingrid og Otte var i slekt i forbudte ledd. Ekteskap mellom søskenbarn og tremenninger var forbudt på den tida, men en kunne etter

søknad få vigselstillatelse fra kongen. I dette tilfellet fikk de to barn uten å være gift, og det nære slektskapet ble sett på som svært alvorlig.

Leiermålssaken kom opp på sake- og skattetinget i Tynset prestegjeld på Neby tinghus 28. juli 1732. Futen Christian Juve hadde latt innstevne Otte Estenson og Ingrid Hallsteinsdotter på tinget fordi de var i slekt med hverandre i andre og tredje ledd og hadde ført «løsagtighed Levnet og avlet Barn til sammen og for saadan deres grove Forseelse at tvinge Dom til Lidelse efter Loven». Otte møtte for retten og vedgikk at de to var i slekt, og kunne heller ikke benekte at han hadde hatt legemlig omgang med henne og avlet barn, som ble født for fjorten dagers tid siden. Han bad om å bli tilgitt for denne grove forseelsen. På Ingrids vegne møtte hennes pårørende Otte Toresen Prestgarden, og opplyste at hun lå i barselseng etter å ha født et guttebarn med Otte Estenson som barnefar. Hun kunne derfor ikke komme til tings, men tilstod forseelsen ved fullmektig, samt at de var i slekt i andre og tredje ledd. Det finnes for få opplysninger om foreldrene deres til at det kan fastslås på hvilken måte de to var i slekt, men trolig var en av dem søskenbarn til en av foreldrene til den andre. Otte Toresen Prestgarden er nevnt som nært pårørende til begge, så han må ha vært en felles slektning.

På spørsmål opplyste lagretten og allmuen at Otte og Ingrid var unge og ledige uten noen midler. Dommen ble deretter avsagt. Otte fikk ei bot på 12 riksdaler og Ingrid på 6 riksdaler, dette var den vanlige størrelsen på leiermålsbøter. Verdien av 1 ku var 4-5 riksdaler på den tida, så bøtene var dryge. Som følge av det nære slektskapet fikk de dessuten en tilleggsstraff med tre års straffarbeid. Otte skulle arbeide på

jernverkene sønnafjells, nærmere bestemt på Hakadals Verk i Nittedal, mens Ingrid ble forvist til fiskerleiene nordafjells, i praksis Lofoten i Nordland. Når straffen på tre år var sonet, kunne de fritt oppholde seg der de måtte ønske. Straffen skulle iverksettes fjorten dager etter at dommen var forkynt. Ingrid måtte forlate spedbarnet sitt for å bli sendt til Nordland. Den senere lagnaden hennes er ukjent, og hun er ikke nevnt mer i kildene for Tylldalen og Tynset. Derimot kom Otte tilbake, og er oppført som tjenestekar i Søstu Hokstad i Tylldalen i ekstraskattemanntallet 1762. Han døde også der i 1769, 64 år gammel. Det ser ikke ut som han giftet seg eller fikk flere barn.

som husmannsfolk under Olsbergstrøa i ekstraskattemanntallet 1762. Garden ble da eid og drevet av Marits bror Embret Person og kona Mille Brynildsdotter. Da bodde også Marits mor Ingrid Eriksdotter her, hun ble enke samme året. Giftermålet til Marit og Hallstein er ikke funnet i kirkeboka, som imidlertid har noen hull, så enkelte år mangler. Husmannsplassen kan ha vært den samme som Bergjetrøa, som ligger like ovenfor Olsbergstrøa.

Etter at mora Ingrid måtte forlate Hallstein, vokste han trolig opp på Søgarden i Tylldalen, og hadde dette gardsnavnet da han stod fadder i 1759. Det eldste barnet hans ble også født der. Dødsfallene til Marit og Hallstein er ikke funnet i kirke-

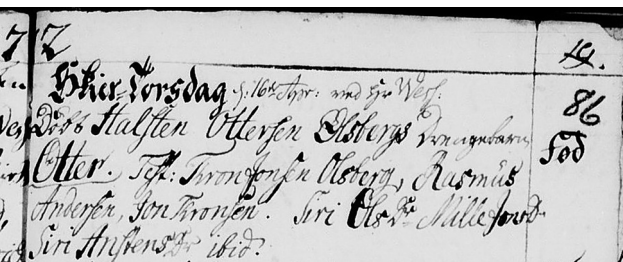
Hakadals Verk i 2012. Esten Otteson fikk tre års straffearbeid på jernverket her.

Husmannsfolk i Olsbergstrøa

Marit Persdotter f. 1730 i Olsbergstrøa (se ovenfor) gift med Hallstein Otteson f. 1732 i Innerstu Øverby (se ovenfor) er oppført

boka. Hun var husmannsenke på Olsberg i folketellinga 1801. Barna deres var: 1. Anne f. 1760 d. 1769. 2. Ingrid f. 1762 d. 1764. 3. Lars f. 1765 d. 1773. 4. Per f. 1768 d. 1773

(gravfestet samme dag som broren). 5. Otte f. 1772 d. 27/1 1841, se nedenfor. De fire eldste døde altså som småbarn. Dødsårsaken står ikke i kirkeboka, men trolig var det barnesykdom som herjet.

Utdrag av kirkeboka for Tyllaldalen sokn i Tynset, som viser dåpen til Otte(r) Hallsteinson i 1772.

Store ødeleggelse

Otte Hallsteinson var den yngste i en søskenflokk på fem, og den eneste som nådde voksenalder. Han var 17 år gammel da Storofsen herjet fra 20. til 24. juli 1789, der bl.a. Østerdalen ble hardt rammet av sterk nedbør, snøsmelting og flom, og utallige gardar og plasser ble ødelagt. Dette var bakgrunnen for at en stor mengde folk fra Østerdalen og Gudbrandsdalen flyttet og bosatte seg i Målselv og Bardu i indre Troms. Otte var som sagt en husmannsgutt, og trolig så framtida i Tyllaldalen ekstra vanskelig ut etter Storofsen. Da er min teori at han la på veg fra heimbygda sammen med mange andre for å friste lykken der nordpå. Jeg regner med at de gikk, eventuelt ved hjelp av hest og kjerre, hele vegen fra Tyllaldalen til Trondheim, for å få båtskyss vidare derfra til Troms. Kanskje gikk de Pilegrimsleia. Så etter en lang tur på rundt 20 mil over fjellet og nedover dalen hadde Otte kommet til Trondheim.

Slo rot i Trøndelag

Men Otte ble ikke med vidare til Troms. Mens han oppholdt seg i Trondheim kom han kanskje i kontakt med en gardbruker som tilbydde han plass som dreng. Den neste gangen Otte viser seg i kildene er i 1796, da han står brudgom i Ørland ifølge kirkeboka der. Bruden var Anne Katrina Samueldotter f. 1775 på plassen Erviksjøen under garden Ervika, som seinere ble liggende i Bjugn. Otte ble også skrevet Ervika ved vigselen, og trolig var han dreng der. Det står ingenting om opphavet hans. Med kona Anne fikk Otte tre sønner, Samuel f. 1796, Hans f. 1799 og Andreas f. 1801. I folketellinga 1801 er familien oppført i Ervika, og Otte var nevnt som husmann og fisker. Så døde Anne i 1802, skrevet i kirkeboka som «Otte Ervigens Kone 28 Aar». Som enkemann fikk Otte en sønn med ugifte Gunhild Kristiansdotter Seljevoll i Ørland. Sønnen het også Andreas, og ble født i 1806 på Seljevoll, og Otte er nevnt med det navnet ved dåpen, så trolig tjente han der. Den første sønnen Andreas f. 1801 var da trolig død. Eldstesønnen Samuel ble konfirmert og giftet seg i Bjugn, og bosatte seg i Erviksjøen og fikk barn der.

I folketellinga 1801 bodde på husmannsplassen Hojensaunet på Frosta ekteparet Serina Johannesdotter og Jakob Otteson, som ble gift i 1797. De var barnløse. Han var fra Vangberg på Frosta og født i 1770, mens hun ble født i Trondheim i 1771 og ble døpt i Vår Frue kirke 15. januar 1771. Sammen med dem i 1801 bodde hennes mor Anne Persdotter (70 år gl.), som var ugift. Hun fikk Serina med musketer (infanterisoldat) Johan Haag (trolig av tysk slekt), som etter Sjuårskrigen (1756–1763) ble stasjonert i Trondheim sammen med regimentet sitt.

Så skjedde det at Jakob døde 23. mars 1808, og han ble gravlagt 31. mars. Dødsårsaken er ikke nevnt i kirkeboka. Det kan ha vært langvarig sykdom, som gjorde at Serina hadde bruk for arbeidshjelp på husmannsplassen. Nettopp Otte Hallsteinson var i tilfelle den som kom henne til hende. For 3. januar 1809 fikk de to dattera Marta, altså 9 måneder og 3 dager etter at Serinas første mann ble gravlagt. Dette var hennes første barn, og da var hun 38 år gammel. I folketellinga 1810 er Otte og Serina oppført på plassen Hojemsauget med barna Andreas og Marta. Sønnen Hans var da gjeter på garden Kvarme i nabolaget. Seinere fikk de sønnene Jakob f. 1811, Arnt f. 1814 og Torstein f. 1818, og da var Serina hele 47 år gammel, men altså fremdeles fruktbar. Ved en av barnedåpene ble Otte nevnt som kusk. Familietradisjonen sier ellers at han var en flink koppdreier, og lagde ølboller, store fat og andre kopper.

Hvordan ble Otte og Serina kjent? Det var ikke uvanlig at fiskere fra kyststrøkene kom inn til de indre bygdene for å bytte fisk mot landbruksvarer, så det kan være en teori. Otte hadde med seg sønnene Hans og Andreas d.y. til Frosta. Det var uvanlig at en enkemann sjøl tok seg av barna sine. Kanskje avtalte han med den barnløse Serina at hun skulle ta hånd om guttene, mens Otte var dreng hos henne og Jakob. De må ha fått et godt øye til hverandre, og straks Jakob var kommet i jorda kunne de ikke vente lenger – det «obligatoriske» sørgeåret kom i andre rekke. Etersom Serina var med barn, ble det gifting etter hvert. Bryllupet stod på Frosta 12. august 1808, da var svangerskapet halvgått.

Otte Hallsteinson gjorde altså en omfattende flytterunde før han havnet på Frosta, der han ble værende. Han vandret fra Tyllaldalen i Nord-Østerdalen og til

Trondheim, kom videre til Bjugn i Fosen, før han bosatte seg på Frosta, og ble stam-

Tegning av Skågset i 1941 med våningshuset fra 1870-tallet og låven bygd i 1937. Disse ble revet på 1950-tallet da gardstunet ble flyttet nærmere hovedvegen. Tegnet av Bjarne Skogseth.

far til en stor slekt her.

Kilder:

- Kirkebøker for Tynset, Ørland og Frosta
- Tingbok for Solør og Østerdalen
- Ekstraskattemanntallet for Solør og Østerdalen
- Skifteprotokoller for Solør og Østerdalen
- Folketelling 1801, på mikrokort og i Digitalarkivet
- Folketelling 1810 for Frosta, Digitalarkivet
- Tyllaldalen Brydalen bygdebok, bd. I, Bjarne Grandum, 1997
- Frostaboka, bd. I, Leif Moksnes, 1968